

BÖLÜM

93

YANIK

Alp YILMAZ¹

GİRİŞ

Deri vücudumuzun en önemli ve en büyük organı olup; ısı regülasyonu, his, immünolojik fonksiyonlar ve dış çevreden koruma görevlerine sahiptir.

Yanık, derinin epidermis ve dermis katmanlarının sıcak veya soğuk maddeler, kimyasal maddeler, elektrik akımı ve radyoaktif ışınlarla teması ile farklı derinlik ve genişlikte hasar görmesi sonucu meydana gelen bir yaralanma şeklidir (1).

Yanık sadece deriyi değil, başta kardiyovasküler ve solunum sistemleri olmak üzere pek çok sistemi etkileyen ve bu etki sonucunda ortaya çıkan fizyopatolojik etkileri ile ciddi morbidite ve mortaliteye sebep olabilen geniş kapsamlı bir travma olayıdır. Bundan dolayıdır ki yanıkları ciddi bir travma olarak değerlendirmek ve tedavi etmek gerekmektedir (2,3).

Yanıklar ciddi kalıcı hasarlara sebep olabilmekte, uzun süre hastanelerde yatarak tedavi ve iyileşme sürelerine neden olmakta, bundan dolayı yanığın sınıflamasının, etkenlerinin, derecelerinin ve tedavi yaklaşımının yanık hastalarında iyi bilinmesi ve uygulanması gerekmektedir.

EPİDEMİYOLOJİ

Yanık epidemiyolojisinde yaş, coğrafi, ekonomik ve sosyal koşullar önem arz eder. Yanık özellikle sosyoekonomik düzeyi düşük ülkelerde ciddi bir sağlık sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yanık ile ilgili ülke ve yaşam alışkanlıklarına göre farklılık gösteren ısınma ve pişirme şekilleri belli yanık sınıflarının belli coğrafyalarda fazla görülmesine, ciddi can ve maddi kayıpların da toplum ve devletlere önemli sosyoekonomik yükler getirmesine neden olur (4).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) her sene ortalama 1,25 milyon yanık vakası bildirilmekte, bu hastaların yaklaşık %1'i yanık üniterinde tedavi edilmektedir (5). American Burn Association (ABA) verilerine göre ABD'de 2016 yılında tahmini yarım milyon yanık vakası gerçekleşmiş ve binde beş oranında ölüm ile sonuçlanmıştır (6). Yılda 11 milyon insanın tıbbi müdahale gerektiren bir yanığa maruz kaldığı ve Dünya çapında 180.000 ölümün yanık kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir (7).

Türkiye'de orta ve ciddi yanık yaralanması nedeniyle her yıl hastanelere başvuru oranının 100.000'de 135 kişi ve yanık yaralanması nedeni

¹ Uzm. Dr., SBÜ İstanbul Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesi Acil Tıp, dralpylmz@gmail.com

KAYNAKLAR

- DeSanti L. Pathophysiology and current management of burn injury. *Adv Skin Wound Care* 2005;18(6):323-332.
- Nielson CB, Duethman NC, Howard JM, Moncure M, Wood JG. Burns: Pathophysiology of Systemic Complications and Current Management. *J Burn Care Res.* 2017;38(1):e469-81.
- Sarıtaş A, Çıkman M, Çandar M, Kandış H, Baltacı D. Kliniğimize Başvuran Adli Nitelikteki Yanık Vakalarının Geriye Dönük Analizi 4 Yıllık Tecrübe, *Düzce Tıp Dergisi* 2011;13(3):29-33.
- Şahin İ, Öztürk S. Yanık Travması: Etiyoloji, İnsidans ve Korunma. *Türkiye Klinikleri J Plast Surg-Special Topics* 2010;2(1):1-7.
- Mcphee J, Papadakis MA. (2010) Güncel Tıbbi Tanı ve Tedavi (çeviri ed) Müftüoğlu E, Kadiroğlu AK, Kara İH. 49. baskı, (s.1408-1415). Adana: Nobel kitabevi.
- Barillo DJ, Cancio LC, Goodwin CW. Treatment of white phosphorus and other chemical burn injuries at one burn center over a 51-year period. *Burns.* 2004;30(5):448-52.
- Arıcan N, Dokgöz H. Yaralar. Dokgöz H, Adli Tıp&Adli Bilimler. Ankara. Akademisyen Kitabevi, 2019;322-324.
- Kahveci R, Yanık Yarası Fizyopatolojisi. *Türkiye Klinikleri J Plast Surg-Special Topics* 2016;5(2):4-6.
- Doğan F, Çoruh A, Kemaloğlu AC, Günay GK. Çocuk Hastalarda Yanık Travması ve Koruyucu Önlemler. *Erciyes Tıp Dergisi* 2011;33(1):35.
- Koyuncuer A. Yanıklı Hastalarda Hastaneye Sevk ya da Hastaneye Yatırma Kriterleri. *TTB Sted,* 2004;7(13):249-251.
- Paulman AA, Harrison JD. Taylor (2011) Aile Hekimliği El Kitabı. (çeviri ed) Başak O, Demirağ SA. 3. baskı. (s. 739-745). Ankara: Güneş Tıp Kitapevleri.
- Selman Pakoğlu N. Yanıklar ve tedavileri. Ankara, GATA 1998;205-28.
- Muthukumar V, Arumugam PK, Narasimhan A, et al. Blood Lactate And Lactate Clearance: Refined Biomarker And Prognostic Marker In Burn Resuscitation. *Ann Burns Fire Disasters.* 2020;33(4):293-298.
- Burn Incidence and Treatment in the United States: 2016 [Internet]. American Burn Association. 2016 (14.02.2022 tarihinde <http://ameriburn.org/who-we-are/media/burn-incidence-fact-sheet/> adresinden ulaşılmıştır.)
- Robson MC, Smith DJ, Hegggers JP. In novations in burn wound management. In: Habal MB, ed. *Adv Plast Reconstr Surg Chicago, Year Book* 1987;149.
- Mındıkoğlu AN. (1993). Yanıklar ve Tedavileri. *Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Dersleri I.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi ve Film Merkezi.
- Sanford AP, Herndon DN. Chemical burns. In Herndon D, editor. *Total Burn Care.* London: Harcourt Publishers 2002;475-80.
- Mozingo DW, Smith AA, McManus WF, Pruitt BA, Mason AD. Chemical burns. *J Trauma* 1988;28(5):642-7.
- Friedstat J, Brown DA, Levi B. Chemical, Electrical, and Radiation Injuries. *Clin Plast Surg.* 2017;44(3):657-669.
- Özsaraç, M. (2016). *Acil Tıp Temel Başvuru Kitabı.* Başar Cander (Ed.). Birinci Baskı Bölüm 5. (s.2179-2185). İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.
- Yoon J, Kym D, Won JH, et al. Trajectories of longitudinal biomarkers for mortality in severely burned patients. *Sci Rep.* 2020;10(1):16193.
- Lee RC. Electrical and lightning injuries. *Acute Care Surg Princ Pract.* 2007;(March):161-5.
- Rai J, Jeschke MG, Barrow RE, Herndon DN. Electrical injuries: a 30-year review. *J Trauma* 1999;46(5): 933-6.
- Friedstat J, Brown DA, Levi B. Chemical, Electrical, and Radiation Injuries. *Clin Plast Surg.* 2017;44(3):657-669.
- Koltka K. Yanık Yaralanmaları: Yanık Derinliği, Fizyopatolojisi ve Yanık Çeşitleri. *J Turk Soc Intens Care.* 2011;9(1).
- Markovchick VJ. Radiation Injuries. In Marx JA, Hockberger RS, editors. *Rosen's Emergency Medicine: Concepts and Clinical Practice.* 5th ed. St Louis, Mosby; 2002;1066-74.
- Lee JO, Herndon DN. Burns and Radiation Injuries. In Feliciano DV, Kenneth L, Moore EE, editors. *Trauma.* 6th ed. McGraw- Hill; 2008; 1051-66.
- Sarı O, Onar T, Aydoğan Ü. Birinci Basamakta Yara ve Yanık Bakımı. *Smyrna Tıp Dergisi,* 2011;53-58.
- Townsend, C.M.Daniel, R.Beauchamp, K.L.Mottox Burns. *Textbook of Surgery: The Biological Basis of Modern Surgical Practice,* 2012;521- 547.
- Sterns, E.E. (1989). *Thermal injures. Clinical Thinking in Surgery kitabı,*1. baskı,(s549-555). Prentice-Hall Inc.
- Lund CC, Browder NC. The estimation of areas of burns. *Surg Gynecol Obstet.* 1944;79:8-352.

32. Özkaya N.K, Alğan S, Akkaya H. Yanıklı Hastanın Değerlendirilmesi ve Tedavi Yaklaşımının Belirlenmesi. *Ankara Med J*, 2014;14(4):170-175.
33. Akbaba M, Karabağ G. (2019). Adli Tıpta Yaralar. Saka N.E.(Ed.). Adli Tıp ve Adli Bilimlerde Klinik Uygulamalara Bakış. (s.23-25). Ankara: Akademi-syene Kitabevi.
34. Schwartz L.R, Balakrishnan C, Aksu N.M. (2013). Termal Yanıklar. Tintinalli J.E, Stapczynski J.S, MA O.J, Meckler G.D, Cline D.M, Çete Y ve ark. Tintinalli Acil Tıp. (s. 1374-1386) İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
35. Zor F, Ersöz N, Külahçı Y, Kapı E, Bozkurt M. Birinci Basamak Yanık Tedavisinde Altın Standartlar. *Dicle Tıp Dergisi*, 2009;36(3):219-225.
36. Kalaycı, G.Yanık.(2002). İst.Üni. Tıp Fak. Temel ve Klinik Bilimler Ders Kitapları, 1.Baskı,(s. 283-296). İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
37. Rakel, R.E.Thermal and Enviromental Injures. *Texbook of Family Practice kitabı*, 7. baskı s. 223-263, McGrow Hill,1999.
38. Koltka K. Yanık Yaralanmaları: Yanık Derinliği, Fizyopatolojisi ve Yanık Çeşitleri. *J Turk Soc Intens Care*. 2011;9(1).
39. Arıncı A. (200) Yanıklar ve Tedavileri. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Plastik ve Rekonstrüktif Cerrahi Anabilim Dalı. (s. 103-106). İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
40. American Burn Association, ABLIS Advisory Committee. *Advanced Burn Life Support Course*. 2018;2:7-22.
41. Marc G. Jeschke, Shahriar Shahrokhi, Lars-Peter Kamolz *Burn Care and Treatment A Practical Guide*. Springer-Verlag Wien. 2013;13-31.
42. Özgenel GY. Yanık Yarası Fizyopatolojisi Türkiye Klinikleri *J Plast Surg Special Topics* 2010; 2(1).
43. Öz Saraç, M. (2016). *Acil Tıp Temel Başvuru Kitabı*. Termal ve İnhalasyon Yanıkları Bölüm 4. Başar Cander (Ed.), (s.2169-2177). İstanbul: İstanbul Tıp Kitabevi.
44. Bozkurt, M, Tayfur, İ. (2019) Yanık. Ali İhsan Taşçı (Ed.). *Semptomlar ve Klinik Durumlar* (s.1077-1082). İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri.
45. Diver AJ. The evolution of burn fluid resuscitation. *Int J Surg*. 2008;6(4):345-50.
46. Moss LS. Treatment of the burn patient in primary care. *Adv Skin Wound Care* 2010; 23(11):517-524.
47. O'Brien SP, Billmire DA. Prevention and management of outpatient pediatric burns. *Journal Craniofac Surg* 2008;19(4):1034-1039.
48. Hussain A, Surgical treatment of acute burns. *Wounds UK* 2013;9(4):54-9.
49. T.C. Sağlık Bakanlığı. (2012). Yanık Yaralanmaları Tedavi Algoritması (s. 10-11). (14.02.2022 tarihinde <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR-42844/yanik-tedavi-algoritmasi.html> adresinden ulaşılmıştır.)